

משא נרחום

מתורתו של מורנו הרב הגאון רבי נחום שיינין שליט"א

לע"נ הרבנית הצדקנית טובה גיטל בת הרה"צ ר' הלל כהן זצ"ל, שמסרה נפשה על תורת בעלה יבלחט"א

בגדרי דיני אכילת קדשים הנאכלים גם בלילה

והמזבח שהכהנים יעבדו עבודה ויאכלו בשר קדשים).

* * *

ד. והנה מצאנו חדוש גדול נפלא במדרש שכל טוב, שעל אף שבתרגומים נאמר דבערב מחלקין מותר של כהן המדרש שכל טוב חילק שני סוגי האכילה של הכהנים דעל הבוקר כתב „בבקר יאכל עד. אלו כהנים המשרתים בבית הבחירה שנחלקו את התרומה ואת הקדשים הנאכלים לשני ימים“. ולעומת זאת על הפסוק ולערב יחלק שלל כתב: זה עם זה קדשים הנאכלים ליום ולילה. (שכל טוב בראשית פ' ויחי פרק מט').

ודברים אלו שבמדרש צ"ע רב במה שכתב דבבוקר מחלקים את הקדשים הנאכלים לשני ימים ובערב את הנאכלים ליום ולילה.

וצ"ע דהמדרש תלה את הבוקר לאכילת וקדשים הנאכלים „לשני ימים“, ולערב קדשים הנאכלים „ליום ולילה“.

וצ"ב מה החלוקה הזו של הלילה שמשמע מדבריו שיש הבדל בין הנאכלין לשני ימים ולילה לבין הנאכלין ליום ולילה ומה נלמד מזה.

* * *

ה. ונראה דיש לחקור דהנה קיי"ל לגבי דיני עבודת בית המקדש דכל העבודות נעשים ביום חוץ מהקטרת אימורים.

אמנם מצינו דאכילת קדשים יש מהם דנאכלין גם בלילה. וצ"ע מאי האי האם מה שאמרה תורה לגבי קדשים דנאכלין בלילה דאפשר לפרש בתרי גוונא:

א. דהוא מדיין ההלכה הכללית דבקדשים הלילה הולך אחר היום שלפניו ואין זו הלכה מיוחדת רק לגבי אכילת קדשים.

ב. אולי נימא דהוא הלכה מיוחדת דיש קדשים שנאכלין בלילה.

בנימין זאב יטרף בבקר יאכל עד ולערב יחלק שלל (פ' מט' פסוק כז')

א. ובתרגום אונקלוס כתב בנימין בארעיה תשרי שכינתא ובאחסנתיה יתבני מקדשא, בצפרא ובפניא יהון מקרבין כהניא קורבנא ולעדן רמשא יהון מפלגין מותר חולקהון משאר קודשיא. ע"כ.

ב. ובתרגום יב"ע איתא: „בצפרא יהון כהניא מקרבין אימר תדירא עד ארבע שעין, וביני שמשותא יקרבוון אימר תניין, ובעידן רמשא (וברמשא – נ"א) יהון מפלגין מותר חולקהון משאר קודשיא ואכלין גבר חולקה.“

ג. וביאור הדברים דברכתו של יעקב שיזכה בנימין לשלשה דברים:

א. „זאב יטרף“ דזכה לטרוף שבארצו תשרה שכינה וכמו שאיתא בזבחים נג' ב' נד' א' רצועה היתה יוצאה מחלקו של יהודה ונכנסה בחלקו של בנימין, והיה בנימין הצדיק מצטער עליה בכל יום לנוטלה שנאמר חופף עליו כל היום, לפיכך זכה בנימין הצדיק ונעשה אושפיזוכן להקב"ה שנאמר ובין כתיפיו שכן.

ב. „בבקר יאכל עד“ קאי על המזבח דבנחלת בנימין יבנה המזבח וכדאיתא בזבחים נד' א' רב מתרגם באחסנתיה יתבני מדבחא, לוי מתרגם באחסנתיה יתבני מקדשא מקום מקודש לדמים, ומעלת המזבח היא שמקריבין עליו בצפרא ובפניא היינו בבקר ובבין הערביים קרבנות תמיד של שחר ובין הערביים.

ג. ולערב יחלק שלל דאחר עבודת ההקרבה שביום, יחלקו הכהנים מותר חלקיהם – דהיינו חוץ משני תמידים שהם עולות כליל יאכלו בשר קדשים כדין אכילתם.

(ואע"פ שהם אינם כהנים חלק מקדושת בית המקדש

א. הלכה זו אולי היא דין רק בהקרבת קדשים, אבל אין לה כל קשר עם דיני אכילת הקדשים.
ב. י"ל דכיון דקיי"ל דבקדשים הלילה הולך אחר היום ממילא כך עולה דגם אכילת הקדשים היא ביום הזבח ולילה שלאחריו דכל זה נחשב כיום אחד.

י. ויש לפשוט חקירה זו ממה דמצינו בתו"כ ויקרא פ' ז' טו' נראה דיש דרשה מיוחדת על וולדות של תודה וכן על חטאת ואשם שגם נאכלין ליום ולילה. ועתה הגע עצמך אם נימא כצד א' בחקירתנו אמאי בעינן כלל לימודים על כל קרבן וקרבן שזמנו ליום ולילה הלילה הולך אחר היום ואמאי לא סגי מכך שיש לנו הלכה כללית של הלילה הולך אחר היום בקדשים, אלא ע"כ דמוכח בצד ב' בחקירתנו דממה דמצינו לגבי כשרות הקרבן מיום השמיני ולא מליל שמיני שהלילה הולך אחר היום מזה אי אפשר ללמוד לגבי זמני אכילת קדשים אלא בעינן דרשה מיוחדת על כל קרבן וקרבן שנאכל גם לילה שלאחריו.

יא. ולפ"ז יש מקום לחלק ולומר דרק היכא דגלי קרא דהלילה הולך אחר היום באכילת קדשים רק אז הוי לילה אותה מצוה של אכילת הקדשים כיום הזבח, וזה גלי לן קרא וכפי שנלמד גם בתו"כ על אותם קרבנות שנאכלין ליום ולילה. אבל אותן קרבנות שנאכלין לשני ימים ולילה כגון שלמים וכדו' בהם כיון דלא גלי לן קרא דליל שני הוי כמו יום ראשון – אפשר דבזה אור לשני נחשב כיום השני ולא כיום הזביחה.

יב. ומעתה יאיר לן נתיב להבין ולהשכיל את דברי המדרש שכל טוב מש"כ דזבחים הנאכלין לשני ימים ולילה מחלקים בבקר, וזבחים הנאכלין ליום אחד מחלקים לערב. ותמהנו מה הסברא בזה??!! אמנם להנ"ל ניחא מאד דזבחים הנאכלין לשני ימים ולילה כיון דעיקר מצוותן ביום הזביחה, יום הזביחה נחשב רק ביום,

ואמטו להכי צריך לחלקם מוקדם היום בכדי שיהיה סיפק לאכלם ביום הראשון עצמו ולא בלילה שלאחריו, דכיון דלא גלי התורה בה דהלילה הולך אחר היום דין הלילה ככל דיני התורה ששייך ליום שלאחריו.

ו. ולכאורה יש לפשוט חקירה זו מן העולה ממחלוקת רש"י ורבינו גרשום, דהנה ברש"י בחולין פג' א' ז"ל בד"ה בקדשים לילה הולך אחר היום: דכתיב (ויקרא פ' ז' פסוק טו') ביום קרבנו יאכל לא יניח ממנו עד בקר, אלמא לילה שלאחריו קרוי יום עד הבקר ע"כ, לפי דבריו דכל ההלכה דקדשים הלילה הולך אחר היום ילפינן מביום קרבנו יאכל שנאמר בתורה הנאכלת ליום אחד, וא"כ אין מקום לחלק בין הנאכלין ליום אחד ששם אנו אומרים הלילה הולך אחר היום לבין הנאכלין לשני ימים ולילה דאכילת הלילה דכולם הוא מחמת ששם נאמר דהיום הולך אחר הלילה כמו בכל התורה כולה, דמהיכי תיתי לחלק כיון דהיא הלכה כללית שבקדשים הלילה הולך אחר היום ואף שנכתב בתורה רק לגבי אכילת תודה שנאכלת ליום ולילה.

נמצא דשיטת רש"י היא כאמור דיסוד דין הלילה אחר היום שנאמר חדוש באכילת קדשים שהוא שלא ככל דיני ישראל שהיום הולך אחר הלילה, ויהי ערב ויהיה בוקר" לגבי כל עניני קדשים נאמרה הלכה מחודשת שהלילה הולך אחר היום.

ז. זו אמנם שיטת רש"י אך אמנם מצאנו דבר נפלא מחודש ברבינו גרשום תמורה יד' א' שכתב שם וז"ל: דבקדשים לילה הולך אחר היום דכתיב ומיום השמיני והלאה ירצה (כלומר דבליל שמיני) אסור לשוחטו דאותו לילה משלימים אחר שבעת ימים ועדיין הוי מחוסר זמן דבקדשים לילה הולך אחר היום.... ע"כ.

ח. הרי דלדעת רבינו גרשום הלימוד שהלילה הולך אחר היום בקדשים אינו כדעת רש"י שנלמד מקרבן תודה אלא נלמד מדין זה שקרבן רצוי רק אחרי שבעת ימים דמשמע דזה כולל גם את הלילה מפני שרק ביום השמיני מותר לשחוט הנולד משום ששבעת ימיו נשלמים אור ליום השמיני והלילה היא בכלל שבעת הימים שקדמו. או אף אם לא ננקוט דמשם הלימוד הוא מזה עכ"פ נימא דחזינן הכא ממה דאמרינן דרק ביום השמיני ירצה.

ט. ומעתה נחזי אנן דיש לחקור אם הו"א הלכה של לילה הולך אחר היום ונילף זאת או מצינו זאת ממה שקרבן נרצה רק ביום השמיני ושבעת ימיו מלאו רק אחר אור לשמיני, דיש לפרש בתרי אנפי:

טו. והנה החכם צבי בסימן קנא' כתב על הרמב"ן... ולפי"ד הרמב"ן בפירושו היום הראשון הוא העיקר, כדכ' קרא ,,ביום זבחו יאכל" וממחרת, ו,,הנותר יאכל" – שאם ישאר, בדיעבד יאכל ביום של אחריו, אבל עיקר מצותו ליאכל ביום זבחו ובלילה כבר איננו יום זבחכם, על אף שזה עדיין זמן אכילתו.

טז. וכמה מגדולי האחרונים נתקשו בדעת החכ"צ וביניהם הצ"ח שבקוצר אמריו כתב בפסחים פח' ב'... גם מה שכתב החכם צבי בשם הרמב"ן שעיקר זמן אכילתו הוא ביום הראשון, ג"כ לא ידעתי, ...והלא גם הלילה שייך בזה להיום והוא בכלל יום זבחו, והרי הלילה עיקר זמנו כמו היום?? וצ"ב כיצד נפרש מחלוקת גדולי האחרונים במאי נחלקו, והנידון שנחלקו בו מתייחס להבדלים שבין זבחים הנאכלים ליום ולילה, לבין הנאכלים לשני ימים ולילה, והפסוק שבפרשה דילן הוא בנידון ההבדל בין אכילת הזבח ביום לאכילתו בלילה שלאחריו, ועליו סמכו התרגומים והמדרש.

זב. הושמט מן האמור לעיל דמן התורת כהנים (ויקרא פ' ז פ' טו) איתא ילפותא דלא רק הקדשים עצמם נאכלים ליום ולילה, אלא גם וולדותיהם נאכלים ליום ולילה. ומוכח שאין דין אכילת הקדשים בלילה שלאחר הזביחה מדין ההלכה הכללית שבקדשים הלילה הולך אחר היום, אלא זהו דין מיוחד שאמרה תורה שזמן אכילת כלל הקרבנות לא רק ביום אלא גם בלילה, ולכן הוצרכנו ללימוד מיוחד שגם ולדותיהם נאכלים בלילה שלאחר יום הזבח.

יג. משא"כ בזבחים הנאכלין ליום ולילה דשם גלי לן התורה דהלילה הולך אחר היום נמצא דאין צורך למהר לאכלם דוקא ביום משום דהמצוה דלכתחילה לאכול ביום הזביחה היא מתקיימת גם בלילה. ואתי שפיר בעזה"ת.

* * *

יד. ולפי מהלך זה שלנו אפשר דתלויים החקירות שחקרנו בדברי הרמב"ן וכפי שפירשם החכ"צ, ומה שחלק עליו הצ"ח בפסחים פח' ב'.

דהנה ברמב"ן על התורה פ' צו (פ' ז' פסוק טז) כתב וז"ל: ולפי דעתי ענין הכתוב הזה, בעבור שאמר ביום הקריבו את זבחו יאכל וממחרת, והיה במשמע שתהא מצוה שיאכל בשני ימים, – יאכל מקצתו ביום הראשון ויניח מקצתו למחר, ולפיכך חזר לבאר והנותר ממנו בראשון יאכל וממחרת לא שישאיר ממנו בכונה, ולא שיהא רשאי להניח כלו ליום המחרת, אבל מצוה שיאכל ממנו בראשון, והנותר במקרה יאכל במחרת הנזכר.

והענין הזה מדברי רבותינו למדנוהו, אמרו בתורת כהנים (פרק יב' יא' יב') ביום הקריבו יאכל, מצוה להאכל ממנו יום ראשון, יכול כולו, תלמוד לומר וממחרת.

יכול מצוה לאכלו בשני ימים, תלמוד לומר ,,והנותר" – אם הותיר הותיר, אי ,,והנותר" יכול אם הותיר כולו לשני ימים יהא פסול, תלמוד לומר ,,יאכל אפילו כולו".

כלומר אם יעלה על הדעת שאם לא אכל כלום ביום הראשון כבר נפסל הקרבן, על זה יש לנו למוד שהתורה נתנה אפשרות לבחור מתי לאכול את הקרבן.